

Jornades sobre Precarietat a la Universitat Autònoma de Barcelona

Durant els dies 22, 23 i 24 del passat mes de febrer, organitzades per la Secció Sindical CGT-UAB, es van realitzar a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) unes Jornades dedicades a pensar i debatre sobre la precarietat.

La intenció inicial d'organitzar aquestes Jornades va ser impulsar l'obertura d'un espai de reflexió i d'intervenció a la universitat on la lògica capitalista i el conseqüent procés de precarització envaeixen sense aturador totes les parcel·les de l'activitat acadèmica i no acadèmica, de la gestió i de les relacions formals i informals. En congruència amb aquesta intenció, la realització de les Jornades pretenia respondre a un quàdruple propòsit: a) visibilitzar les formes que tenen les diferents precarietats presents a la universitat: les del personal d'administració i serveis, les del personal acadèmic, les dels estudiants, les dels treballadors/es dels serveis externalitzats, les dels becaris/ies, etc.; b) trencar la fal·laç separació entre universitat i resta de la societat, com si es tractés de dos móns oposats: un ideal, equànim i ple d'oportunitats i l'altre real, competitiu i ple de conflictes; c) estendre l'acció sindical i social més enllà de les estructures i òrgans instituïts per la universitat, estimulant els espais d'autoorganització i solidaritat activa; i d) constituir una plataforma a la UAB de lluita contra la precarietat.

L'elecció dels convidats i convidades que van participar en cada una de les tres sessions va venir determinada per aquest propòsit. Val a dir que les seves intervencions van posar de manifest que s'ha de parlar de precarietats (en plural) i que aquest procés no es pot circumscriure només a l'esfera laboral sinó que travessa tota la vida i totes les vides, en la mesura en que el Capitalisme posa la vida a treballar.

Globalització i precarietat

La primera sessió de les Jornades va comptar amb la presència de Miren Etxezarreta (Professora d'Economia Aplicada a la UAB) que va fer una minuciosa anàlisi de les relacions entre "Globalització i precarietat". La globalització, com a estratègia del capital per recuperar una taxa de beneficis malmesa per les crisis dels anys 70, requereix, i, al mateix temps, genera, intrínsecament, la precarietat per poder desenvolupar-se, i estendre la competitivitat a escala transnacional. Produir a nivell global per vendre a nivell mundial exigeix que es possibiliti la mobilitat dels capitals financers tot i assegurant la estabilitat de les taxes de canvi, i la estabilitat dels preus. Supressió de fronteres, plena llibertat per la circulació dels capitals però, al mateix temps control estricte de la estabilitat dels preus, i, per tant, dels sous dels treballadors. Existeix una homonímia entre Globalització i Capitalisme que es manifesta en una "revolució conservadora" pel que fa al canvi de valors i en una extensió de la competitivitat a escala global. En aquest sentit, la globalització s'ha d'entendre com una estratègia específica amb objectius

polítics originats per les transnacionals: el govern de les empreses. Això no significa la disminució del protagonisme de l'Estat en la política econòmica, sinó que es produeix una reestructuració del seu paper posada en pràctica mitjançant el recurs a diferents instruments: la desregulació pública i la regulació privada, la disminució de la despesa social, la privatització dels drets socials (sanitat, pensions, habitatge), la disminució dels impostos a les classes més privilegiades i el control de la inflació. Tanmateix, un aspecte essencial del Capitalisme és la possibilitat que fa servir de descomposició del procés productiu en els seus components, la qual cosa li permet una permanent recomposició i reconfiguració en diferents llocs, convertint-se en una de les peces fonamentals per al seu sosteniment. En aquest sentit, la liberalització de les relacions internacionals (traduïda en deslocalitzacions, desaparició d'empreses i la instigació de la competència entre treballadors/es) i la regularització de la plusvàlua (flexibilització laboral, austeritat salarial i competitivitat) són una mostra de com el Capitalisme i la globalització avancen cap a una mercantilització de tots els àmbits de la vida o el que vindria a ser el mateix: una privatització de la vida.

Precarietat i resistències

El segon dia de les Jornades es va dedicar a debatre sobre "Precarietat i resistències" a partir de les intervencions de Mayday (Barcelona), Laboratorio de Trabajadoras: Precarias a la Deriva (Madrid) i de la Xarxa contra la Precarietat i el Tancament d'Empreses (Barcelona) que van parlar de les seves experiències de lluita i del sentit que aquestes adquireix la precarietat.

L'objectiu del Mayday és recuperar el Primer de maig com un espai de trobada de diferents formes de lluita mitjançant la formació d'un esdeveniment generat a partir d'un calendari propi i no imposat. Es tracta de crear i desenvolupar un procés, on la manifestació del primer de maig és només un dels moments d'aquesta creació, on es faci possible la recomposició de l'espai polític de la ciutat. El Mayday intenta ser l'expressió de la Barcelona real (la precaritzada, la de les fronteres interiors, la de l'especulació territorial i de l'habitatge, la de la lliure circulació de les persones, etc.) i confrontar-la amb la Barcelona model, amb la Marca Barcelona. La precarietat constitueix una de les guerres quotidianes, una manera d'impulsar el conflicte i posant-lo al mig de la política i repensant-lo. Això vol dir que s'ha de desplaçar la centralitat del treball en la vida cap a la vida sencera, en la mesura en què ara és la vida la que es posada a treballar ja que s'ha convertit en una font de producció de valor, en una mercaderia. La precarietat s'ha instal·lat en la vida quotidiana de totes i cadascuna de les persones, no tant perquè sigui un problema col·lectiu, sinó perquè se l'ha convertit en una dificultat que cada persona ha d'enfrontar privadament mitjançant la mobilització de recursos personals. La precarietat és un fenomen que ens travessa a tots i totes, però també és una plataforma de lluita; no perquè ens permeti generar un nou subjecte polític o una nova identitat, sinó més aviat perquè permet treballar en la multiplicitat, crear llocs de trobada i estimular aliances entre sindicalisme, treball immaterial, lluita per la ciutadania i, en definitiva, pel voler viure.

La precarització de l'existència també va ser l'eix de la intervenció de Precarias a la Deriva. Pensar la precarietat no com una identitat sinó com un procés, fa possible defugir els constrenyiments que imposa concebre la precarietat només en termes laborals i connectar-la amb la precarietat de la vida. Precarias a la Deriva va néixer amb la vaga del 20J, quan un grup de dones, arran d'aquesta convocatòria, van pensar sobre les transformacions del treball i sobre si la vaga convocada pels sindicats servia com una eina de lluita quan es pensava en treballadors migrants, mestresses de casa, precaris laborals, treballadors/es autònoms, etc. La seva reflexió les va fer pensar que els treballs d'atenció, de cura, sexuals, etc. estan condicionats per la precarietat i han passat de ser feines assignades exclusivament a dones a impregnar tota l'esfera social, amb la conseqüent modificació de la condició de la cura. Sexe, atenció i cura comparteixen elements comuns, la qual cosa ha fet que les fronteres que separaven aquestes activitats s'hagin diluït fent aparèixer noves formes, noves feines i nous llocs per les dones que es manifesten en una sexualització de la feina (hipersexualització de la moda, de la feina de dependenta, etc.), capitalització de l'atenció mitjançant la separació de l'empatia i l'escolta per mercantilitzar-les i crisi de la cura deguda a la desarticulació de les xarxes informals. A través de la seva intervenció va quedar palès que el tema de la cura és essencial per entendre i tractar la precarietat de l'existència i com a mostra van plantejar una pregunta ¿Què passaria si es fes una vaga de cura –del sosteniment de la vida?

La Xarxa contra la Precarietat va plantejar la necessitat de coordinar les lluites contra els tancaments sense substituir, sinó reforçant, l'activitat dels sindicats. El punt de partida de les seves anàlisis és la desarticulació de la classe treballadora fruit del neoliberalisme que es manifesta mitjançant la reducció de plantilles, les deslocalitzacions, l'externalització de serveis i la promulgació d'una legislació que genera precarietat, sovint fruit de pactes establerts amb els sindicats. Segons la Xarxa la precarietat afecta a tota la classe treballadora i no només als treballadors i treballadores en precari. En aquest sentit, plantegen una coordinació de les lluites de precaris amb altres lluites on eines com les vagues i la pugna jurídica, juntament amb el procés assembleari són instruments imprescindible per tal de no fer-li el joc al Capitalisme i no experimentar un retrocés en el seu combat.

Precarietats i universitat

L'última sessió de les Jornades es va dedicar a debatre sobre "Precarietats i universitat". La intervenció d'un membre del personal d'administració i serveis va incidir sobre diferents aspectes de la precarització: les condicions contractuals i laborals fan que els treballadors i treballadores hagin d'assumir obligatòriament més responsabilitats, càrregues i funcions de les que prescriu la seva vinculació laboral. Aquesta situació es pot explicar per un sentiment de por molt arrelat i interioritzat per tots els/les treballadors i que té a veure amb el temor a perdre la feina, l'estatus laboral, els ingressos econòmics, la por al deteriorament de les relacions i a empitjorar l'espiral competitiva, etc. En definitiva una por que condueix a una pèrdua de control sobre la existència i a una precarització que condiona totes les esferes de la vida i que acaba

ofegant qualsevol protesta i reivindicació amb la conseqüent apatia i manca de solidaritat.

La precarietat dels becaris i becàries d'investigació passa, en primera instància, perquè són considerats/es estudiants i no treballadors/es que desenvolupen una feina assimilable a la de qualsevol persona que té una relació contractual amb la universitat (serveixi com a exemple, com molts articles publicats on s'exposen resultats de les recerques realitzades estan subscrits, en primer lloc, per becaris/es). La seva remuneració és una beca (moltes d'elles sense cap tipus de regulació), no un sou, que no contempla els riscos laborals, el dret a la seguretat social o el subsidi d'atur. L'entrada en vigor de l'Estatut del becari va ser acollida inicialment com una millora, però només va ser un miratge degut a que no té un caire obligatori sinó que cada institució i/o organisme té potestat per subscriure'l o desentendre's. El mateix està passat amb el sistema 2+2 a Catalunya (2 anys de beca i 2 de contracte): hi ha problemes d'implantació perquè no s'està respectant l'acompliment de la contractació

L'aprovació de la LOU i la LUC és per al professorat en precari la instauració i la legitimació de la precarietat per via legal. Amb aquestes lleis es produeix un allargament de la carrera docent que es va empitjorant pels obstacles i dificultats que s'introdueixen en el recorregut cap l'accés d'una estabilitat laboral. Amb la LOU, l'itinerari que ha de recórrer un aspirant a un contracte estable passa per ocupar les següents figures: a) becari/a, b) ajudant (durant un màxim de 4 anys en els que ha d'obtenir el doctorat, amb una activitat eminentment orientada a la investigació que deixa de banda la docència), c) sotmetre's a l'acreditació de lector (la qual cosa suposa supeditar-se a l'arbitrarietat i obscurantisme dels procediments d'avaluació vigents i, en el cas d'obtenir l'acreditació disposar d'un contracte de 4 anys de durada on s'han de desenvolupar activitats de recerca i docència) i d) accés a una figura contractual estable. En síntesi, la carrera contractual que imposen la LOU i la LUC no permeten l'estabilitat laboral fins 3 anys després d'haver finalitzat la tesi doctoral més 2 anys d'estança en un centre de investigació o en una universitat diferent d'on s'ha començat la carrera acadèmica, la qual cosa sovint suposa un trencament de la connexió amb la universitat d'origen que acostuma a ser un trencament amb línies d'investigació, grups de treball, etc.

Tanmateix, la LOU introdueix una nova moral i una noves regles de joc que actuen en detriment del professorat que va iniciar la seva carrera amb l'antiga llei (LRU). La nova moral és l'estigmatització del professorat. Amb la LOU el que es prima és la investigació i l'estança en centres estrangers, i aquesta situació sobrevinguda arran de l'aprovació de la Llei ha esdevingut l'argument per titllar d'incapaços als que no compleixen aquests requisits, amagant que aquest professorat ha estat desenvolupant la seva activitat en docència i recerca garantint l'activitat de la universitat i difuminant la qualitat del treball realitzat mitjançant l'accentuació de l'habilitat per participar en certes xarxes. Aquest discurs genera enfrontaments entre "professorat bo" i "professorat dolent", però sense endinsar-se en el veritable territori: la depredació competitiva que genera la precarietat. Els efectes que es desprenen d'aquesta situació són de diferent caire: enfortiment de l'endogàmia, creació d'una massa ingent de professorat candidat que permet la selecció arbitrària i la substitució

dels elements conflictius i, en congruència, l'obtenció de la submissió quotidiana del professorat en precari en els departaments.

En bona mesura, l'idea que sosté el disseny de la carrera acadèmica segons la LOU i la LUC és la de garantir l'excel·lència, però les pràctiques habituals mostren que es tracta d'una idea fal·laç: quan no existeix professorat acreditat, les universitats contracten professorat que no ho està. L'acreditació no promou l'excel·lència universitària, sinó que alimenta la precarietat i la inestabilitat.

Es pot ser precari si no es treballa? La resposta, segons els/les estudiants, és afirmativa només si es problematitza l'estereotip d'estudiant com aquell que només ha d'aprendre. La precarietat adquireix diferents manifestacions en l'activitat dels estudiants. L'organització del temps és una d'elles: existeix el temps fix de la docència i el temps flexible de l'activitat fora de les aules, al que s'ha d'afegir l'activitat laboral que desenvolupen molts estudiants. El temps flexible pot convertir-se en un aliat del Capital en la mesura en que pot aprofitar-se d'aquesta flexibilitat per a determinades tasques de producció, però també dels estudiants, ja que fa compatible l'estudi amb la feina. Però, el que permet pensar aquesta situació és la dilució d'unes fronteres que aparentment estaven clares: hem de pensar en un treballador que estudia o en un/a estudiant que treballa? Què hem de situar al centre? Aquesta flexibilització fins ara, més o menys espontània, sembla que amb l'Espai Europeu d'Educació Superior li donarà carta de naturalesa mitjançant la seva institucionalització.

Un altre aspecte és el relatiu a la fragmentació i precarització del coneixement. La tendència cap a una fragmentació i especialització del coneixement, agreujada amb la Declaració de Bolonya, redunda en l'oferta d'una formació estretament vinculada a la satisfacció de les demandes laborals i, òbviament, repercuteix sobre el tipus de coneixement que s'està transmetent i sobre els efectes d'aquesta transmissió.

"Assemblea UAB contra la precarietat"

Quan l'organització de les Jornades es trobava a la recta final, es va començar a constituir l'"Assemblea UAB contra la precarietat". Aquesta Assemblea, impulsada autònomament per diferents membres de la comunitat universitària, creiem que és una iniciativa a la que cal donar suport. Des d'aquí fem una crida per tal de donar-li suport, ja que com es diu al manifest que van difondre: "Treballar a la universitat no és un somni... desperta! "

Secció Sindical CGT-UAB